

Sandra Ežmale

RĒZEKNES SPECIĀLĀ EKONOMIKA ZONA – SASNIEGTAIS 20 GADOS UN NĀKOTNES IZAICINĀJUMI

Pētījumā ir raksturots Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas (RSEZ) darbības normatīvais ietvars, darbības virzieni un sasniegtie rezultāti dinamikā, kā arī nākotnes izaicinājumi. Pētījuma bāzi veidoja RSEZ komercdarbības izpētes un analīzes informācijas sistēmas datu bāze, Eiropas Savienības un Latvijas politikas un attīstības plānošanas dokumenti, normatīvie akti. Analizējot datus, tika konstatēts, ka RSEZ rezultāti un darbības rādītāji ir uzlabojušies pēc juridiskā statusa maiņas 2010. gadā un RSEZ komercsabiedrības sniedz nozīmīgu ieguldījums Rēzeknes pilsētas un Rēzeknes novada attīstībā.

Atslēgas vārdi: reģionālais atbalsts, reģionālā attīstība, ekonomiskā izaugsme, Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona (RSEZ).

REZEKNE SEZ – 20 YEARS OF ACHIEVEMENT AND FUTURE CHALLENGE

Rēzekne Special Economic Zone (RSEZ) was established in 1997 as state stock company in order to promote trade, develop production and transport, as well as import and export of goods through Latvia. RSEZ administers state aid in form of tax allowances.

During the 20 years of the history of RSEZ several substantial changes have taken place, determining overall development of RSEZ. In 2004 the legal status of the organization was changed due to amendments in legal acts of Latvia. It was reformed from a non-profit organization into a stock company. The ministry of Economics of the Republic of Latvia handed over its stocks of RSEZ to Rēzekne city; subsequently from 2004 to 2010 55% of the stocks were owned by Rēzekne City Council. Regardless of the fact that the control interest was owned by public institutions, RSEZ was a subject of private law and that contradicted the aim of the establishment of RSEZ i. e. promotion of regional development. It determined the necessity to make changes in the functioning of RSEZ. As a result the legal status of RSEZ was changed again in 2010 from stock company to joint municipal institution and amendments with regard to the territory of RSEZ were made.

Simultaneously with the aforementioned transitions the economic and politic situation in the country changed – in 2004 Latvia became a member state of the
<http://dx.doi.org/10.17770/latg2017.10.2764>

European Union and harmonization of legal acts was performed in accordance with the requirements of the EU. Since 2004 several times substantial amendments have been made in the legal acts regulating the operation of RSEZ and overall its competitiveness and attractiveness for the investments has decreased. Nevertheless the last five years had been the most successful since the establishment of RSEZ.

It is possible to distinguish two stages in the development of RSEZ 1) 1997–2010; 2) 2010 – up to nowadays. Altogether RSEZ enterprises (since 2001) have invested almost 150 million euros, from which 120 million euros had been invested in last 10 years and 80 million euros – in last 5 years. The turnover of RSEZ enterprises in 2016 was 84.5 million euros (70.5 million euros – in 2015). In comparison with 2009 the turnover of RSEZ enterprises has increased by 60 million euros or more than 3 times.

In the recent years prospects of growth and investment attraction in Latvia and Europe are encumbered by political instability and slow economic growth of Eurozone. Certainly an important factor for investment attraction is developed and qualitative business infrastructure. Therefore significant is the role of the initiatives of municipalities related to implementation of EU Structural Fund financed projects in RSEZ territory as well as proactive work of RSEZ in investment attraction.

The paper describes the RSEZ regulatory framework, activities and results achieved in the past, as well as future challenges. The research has been based on the database of RSEZ business research and analysis information system, as well as on the European Union and Latvian policy and development planning documents, laws and regulations. It was found that the RSEZ results and performance indicators have improved after the change of the legal status of RSEZ in 2010. RSEZ enterprises make an important contribution to the development of Rēzekne city and Rēzekne region.

Keywords: regional support, regional development, economic growth, Rēzekne Special Economic Zone (RSEZ).

Ievads

Rēzeknes speciālā ekonomiskā zona (turpmāk – RSEZ) tika izveidota 1997. gadā kā valsts akciju sabiedrība ar mērķi veicināt tirdzniecību, attīstīt rūpniecību un satiksmi, kā arī preču eksportu un importu caur Latviju. RSEZ 20 gadu pastāvēšanas vēsturē ir notikušas vairākas būtiskas izmaiņas Latvijas normatīvajos aktos, kas noteica attīstību kopumā. 2004. gadā, mainoties Latvijas normatīvajiem aktiem, tika mainīts organizācijas juridiskais statuss un tā tika pārveidota no bezpeļņas organizācijas par akciju sabiedrību. LR Ekonomikas ministrija nodeva savas akcijas pilsētas pašvaldībai, līdz ar to no 2004. gada līdz 2010. gadam 55% akciju piederēja Rēzeknes pilsētas domei. Neskatoties uz to, ka publiskām institūcijām piederēja

akciju kontrolpakete, RSEZ bija privātu tiesību subjekts, kas bija pretrunā ar tās izveides nolūku, t. i., reģionālās attīstības veicināšana. Tas noteica nepieciešamību veikt izmaiņas arī RSEZ darbībā. Rezultātā 2010. gadā tika vēlreiz mainīts RSEZ juridiskais statuss no akciju sabiedrības uz kopīgo pašvaldību iestādi, kā arī veikti grozījumi RSEZ ietilpstošajā teritorijā.

Paralēli šīm izmaiņām mainījās arī ekonomiskā un ārpolitiskā situācija valstī, jo 2004. gada maijā Latvija iestājās Eiropas Savienībā un tika veikta normatīvo aktu harmonizēšana saskaņā ar ES nostādnēm.

RSEZ attīstībā var šķirt divus posmus: 1) 1997.–2010. gads; 2) kopš 2010. gada līdz šim. Kopumā RSEZ komercsabiedrības (kopš 2001. gada) ir investējušas gandrīz 150 miljonus eiro, no tiem pēdējos 10 gados aptuveni 120 miljonus eiro, bet pēdējos piecos gados – gandrīz 80 miljonus eiro. RSEZ komercsabiedrību apgrozījums 2016. gadā pēc aprēķiniem ir pārsniedzis 84,5 miljonus eiro (2015. gadā – 70,5 miljoni eiro). Salīdzinot ar 2009. gadu, apgrozījums 2016. gadā pieauga par 60 miljoniem eiro jeb 3 reizes (RSEZ, 2016).

Izaugsmes perspektīvas un investīciju piesaisti gan Latvijā, gan Eiropā pēdējos gados apgrūtinā politiskā nestabilitāte un Eirozonas lēnā ekonomiskā izaugsme. Neapšaubāmi, sekmīgai investīciju piesaistei ļoti nozīmīgs faktors ir sakārtota un kvalitatīva uzņēmējdarbības infrastruktūra. Tieši tāpēc nozīmīgas ir pašvaldību ieceres saistībā ar Struktūrfondu finansētu projektu ieviešanu RSEZ teritorijā infrastruktūras sakārtošanai, kā arī proaktīva RSEZ darbība investīciju piesaistei.

Pētījuma mērķis – raksturot RSEZ darbības normatīvo ietvaru, darbības virzienus un sasniegtos rezultātus laika posmā no 1998. gada līdz 2016. gadam, kā arī identificēt galvenos pasākumus RSEZ izaugsmes veicināšanai.

Nozīmīgu pētījuma bāzi veidoja RSEZ komercdarbības izpētes un analīzes informācijas sistēmas datu bāze. Darbā izmantotas zinātniskās literatūras datu bāzes, kā arī publiski pieejamie empīrisko pētījumu un attīstības plānošanas dokumentu materiāli (RSEZ attīstības plāns, publiskie pārskati u. c.).

Darba izstrādē tika izmantotas teorētisko un empīrisko avotu izpētes analītiskā, loģiskās analīzes un sintēzes, aprakstošās statistikas un statistiskās analīzes metodes.

RSEZ likumdošanas ietvara izmaiņas

Priekšnoteikumi RSEZ izveidei tika radīti 1996. gadā, kad LR Ministru kabinetā tika apstiprināta Latvijas reģionālās attīstības politikas koncepcija. Šī dokumenta mērķis bija noteikt Latvijas reģionālās attīstības politikas pamatnostādnes, tās veidošanas un realizācijas pamatus, radīt priekšnoteikumus uzņēmēju, nevalstisko organizāciju, pašvaldību un valsts saskaņotai darbībai reģionālās attīstības jomā, kā arī noteikt rīcības pamatvirzienus, galvenās metodes un līdzekļus reģionu attīstībai, tādējādi veicinot ilgtspējīgu un līdzsvarotu Latvijas reģionu attīstību. Koncepcijā tika definēts reģiona jēdziens, noteikti reģionālās attīstības politikas uzdevumi,

raksturoti reģionālās attīstības līdzekļi, jomas un pasākumi, Latvijas integrācija Baltijas jūras reģionā un Baltijas valstīs, taču kopumā koncepcija neradīja skaidrību jautājumā par to, kas ir valsts atbalsts reģionālajai attīstībai. Papildus koncepcijā tika noteikts, ka Latvijā jāattīsta maz pazīstamas uzņēmējdarbības veicināšanas formas: brīvās ekonomiskās zonas, inovāciju centri, tehnoloģiskie parki, biznesa inkubatori (MK, 1996). Tādējādi 1996.–1998. gadā Latvijā uzsākās brīvostu un speciālo ekonomisko zonu izveide, apstiprinot atbilstošu normatīvo aktu paketi Rīgas brīvostas (1996. gada 6. novembrī), Ventspils brīvostas (izveidota ar 1996. gada 6. novembra likumu, ar 2000. gada 9. marta likumu pārveidota par Rīgas brīvostu), Liepājas speciālās ekonomiskās zonas (1997. gada 17. februārī) un RSEZ (1997. gada 1. oktobrī) darbībai. 2001. gada 27. jūlijā LR Saeima pieņēma likumu „Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās”, lai unificētu nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās, apkopojot visas ar nodokļu piemērošanu saistītās normas vienā atsevišķā likumā (Rankeviča, 2006).

RSEZ tika izveidota 1997. gadā kā valsts akciju sabiedrība ar mērķi veicināt tirdzniecību, attīstīt rūpniecību un satiksmi, kā arī preču eksportu un importu caur Latviju. RSEZ administrē valsts atbalstu nodokļu atvieglojumu veidā.

RSEZ 20 gadu pastāvēšanas vēsturē ir notikušas vairākas būtiskas izmaiņas normatīvajos, kas noteica attīstību kopumā. Tāpēc 2010. gadā tika vēlreiz mainīts RSEZ juridiskais statuss no akciju sabiedrības uz kopīgu pašvaldību iestādi, kā arī veikti grozījumi RSEZ ietilpstošajā teritorijā (RSEZ, 2013: 49). Patlaban RSEZ pārvalde darbojas kā iestāde, kuras uzraudzību īsteno divas pašvaldības – Rēzeknes pilsētas dome un Rēzeknes novada pašvaldība.

Paralēli šīm izmaiņām mainījās arī ekonomiskā un ārpolitiskā situācija valstī, jo 2004. gada maijā Latvija iestājās ES un tika veikta normatīvo aktu harmonizēšana saskaņā ar ES nostādņām. Kopš 2004. gada būtiskas izmaiņas RSEZ darbību regulējošajos normatīvajos aktos ir veiktas vairākkārt, jo speciālo ekonomisko zonu un brīvostu atbalsts ir klasificēts kā reģionālais atbalsts ES regulējuma izpratnē. Līdz ar to Eiropas Komisija ir sagatavojusi pamatnostādnes par to, kā ES dalībvalstis sniedz ieguldījumu atbalstu komersantiem, lai atbalstītu Eiropas mazāk attīstīto reģionu izaugsmi. Šim mērķim katram plānošanas periodam tiek izstrādātas reģionālā atbalsta pamatnostādnes jeb noteikumi, saskaņā ar kuriem ES dalībvalstis var sniegt valsts atbalstu uzņēmumiem, t. sk., noteikumus, uz kuru pamata ES dalībvalstis var izveidot reģionālā atbalsta plānus, lai identificētu, kurās ģeogrāfiskajās teritorijās uzņēmumi var saņemt reģionālo valsts atbalstu un cik liels ir šis atbalsts (EK 2014).

Analizējot izmaiņas RSEZ darbību regulējošos normatīvajos aktos, var secināt, ka kopumā ne tikai RSEZ, bet arī pārējo Latvijas speciālo ekonomisko zonu un brīvostu darbībā ir notikušas izmaiņas. Tā, piemēram, līdz 2014. gada 1. jūlijam, piemērojamā atbalsta maksimālie procenti bija no 50% līdz 70% atvieglojumi, savukārt pēc 2014. gada 1. jūlija no 35% līdz 55% (sk. 1. tabulu), kā arī noteiktas

papildus neatbalstāmās nozares, stingrākas prasības valsts atbalsta tiesiskai piešķiršanai, lielāks administratīvais slogs komercsabiedrībām, lielāki ierobežojumi sākotnējo ieguldījumu noteikšanai u. c.

1. tabula. *Izmaiņas piemērojamos atbalsta maksimālajos procentos*

Table 1. *Changes in the applicable maximum intensity of support*

Gadi	Liela komercsabiedrība	Vidēja komercsabiedrība	Maza komercsabiedrība
2001.–19.06.2003.	50%	50%	50%
20.06.2003.–2006.	50%	65%	65%
2007.–30.06.2014.	50%	60%	70%
01.07.2014.–2020.	35%	45%	55%

Avots: LR Finanšu ministrija, 2015

Papildus ir jāatzīmē, ka kopumā pasaulē ir izveidotas vairāk nekā 2700 speciālās ekonomiskās zonas (dēvētas arī par brīvajām zonām, muitas noliktavām, tirdzniecības zonām u. c.), t. sk. 56 zonas ES (De Jong 2013: 2). Atbilstoši aptaujām un neatkarīgu ekspertu vērtējumam par pasaules brīvo ekonomisko zonu potenciālu, izmaksu efektivitāti, transporta infrastruktūru, nodokļu atvieglojumiem, sniegtajiem pakalpojumiem, ko katru gadu organizē laikraksta “Financial Times” izdevums “Foreign Direct Investment”. Var secināt, ka tikai nedaudzas ES zonas iekļūst pasaules labāko sarakstā, t. sk. atsevišķās nominācijās vairākas reizes arī RSEZ, piemēram, pasaules brīvo zonu “fDI Magazine” 2015. gada aptaujā saņēma atzinību divās kategorijās – infrastruktūras attīstība un reinvestīcijas (fDi Intelligence 2015). Minētajās aptaujās tiek vērtēti speciālo ekonomisko zonu atvieglojumi, sniegtie pakalpojumi, iniciatīvas vides uzlabošanai, sasniegumi u. c.

RSEZ pārvaldes struktūra un darbības virzieni

Pašvaldību kopīgā iestāde „Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvalde” jeb RSEZ pārvalde ir Rēzeknes pilsētas domes un Rēzeknes novada domes pārraudzībā esoša pašvaldību kopīga iestāde, kas ir patstāvīga juridiska persona. RSEZ pārvaldes funkcijas pilda Uzraudzības padome un Izpildaparāts (sk. 1. attēlu). Uzraudzības padome darbojas četru locekļu sastāvā, no kuriem divus padomes locekļus ieceļ Rēzeknes pilsētas dome un divus padomes locekļus ieceļ Rēzeknes novada dome, savukārt pārvaldnieks vada Izpildaparāta darbu.

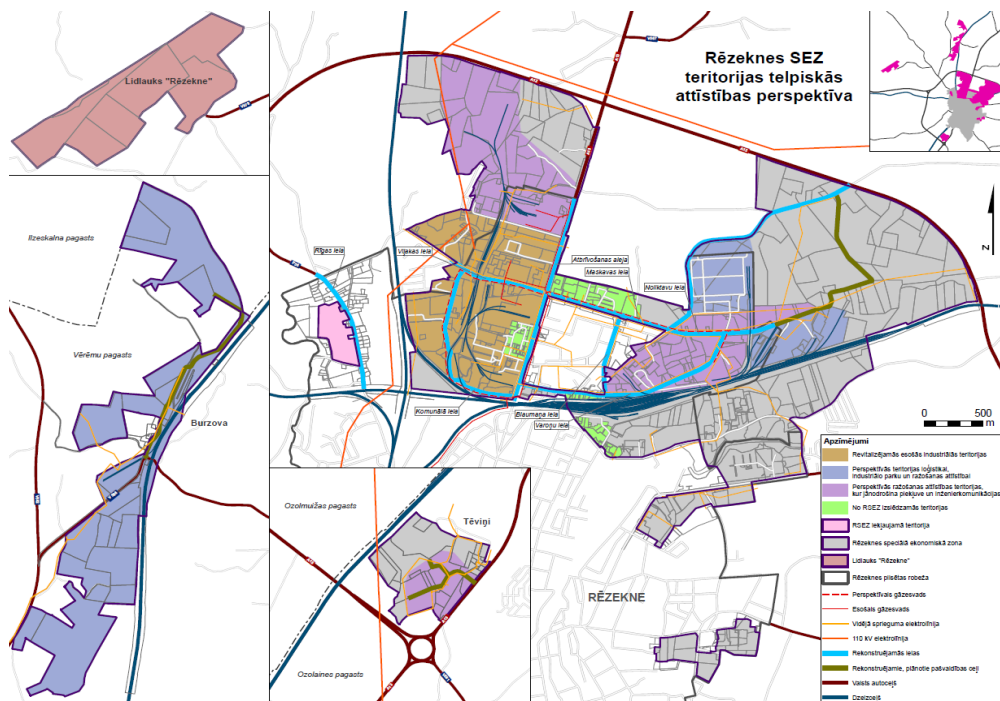

1. attēls. *Rēzeknes SEZ pārvaldes struktūra* (RSEZ, 2017: 6)

Picture 1. *The structure of Rēzekne SEZ Authority* (RSEZ, 2017: 6)

Uzraudzības padome 2014. gada 16. aprīļa sēdē apstiprināja „Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas attīstības plānu 2014.–2020. gadam”, kurā ir noteikti RSEZ ilgtermiņa un vidējtermiņa attīstības mērķi, prioritātes, darbības virzieni, pasākumi, rīcības plāns, telpiskās attīstības perspektīva u. c. Atbilstoši minētajam dokumentam tiek īstenotas RSEZ ikgadējās aktivitātes. RSEZ pārvaldes Izpildaparāta galvenie darbības virzieni ir šādi: (1) atbalsta piešķiršanas administrēšana; (2) investīciju piesaiste; (3) RSEZ teritorijas attīstība; (4) sadarbības veicināšana ar ārvalstu, nacionālā un reģionālā līmeņa partneriem; (5) publicitātes un marketinga aktivitātes (RSEZ 2013).

Lai īstenotu atbalsta piešķiršanas administrēšanu, RSEZ pārvalde veic no komersantiem saņemto pieteikumu dokumentācijas (aizpildīta pieteikuma forma, reģistrācijas apliecība, statūti u. c. komersanta dokumenti, ieguldījumu projekta koncepts, ilgtermiņa ieguldījumu grafiks, u. c. dokumenti) izskatīšanu, izvērtēšanu un atzinuma sagatavošanu par tiesībām piešķirt atļauju tiešo nodokļu atvieglojumu piemērošanai, kā arī pēc atbalsta piešķiršanas īsteno terminēto nosacījumu (ilgtermiņa ieguldījumu apjoms (t. sk., modernajās tehnoloģijās), darbavieta skaits, saražotās produkcijas/ sniegto pakalpojumu apjoms) izpildi atbilstoši RSEZ likuma prasībām un ieguldījumam projektu uzraudzībā atbilstoši likuma „Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” prasībām. Šim nolūkam katru gadu RSEZ pārvalde apkopo informāciju un gatavo 15 pārskatus par komercsabiedrību rādītājiem dažādos griezumos un pēc nepieciešamības iesniedz tos atbildīgajām institūcijām, t. sk.: par komercsabiedrību darbības rezultātiem pārskata gadā, par komercsabiedrību darbības rezultātiem dinamikā, par terminēto nosacījumu izpildi, par komercsabiedrību ieguvumiem no RSEZ statusa pārskata gadā un dinamikā, par pašvaldību ieguvumiem no RSEZ darbības pārskata gadā, publisko gada pārskatu u. c. (RSEZ 2016).

2. attēls. *RSEZ telpiskā perspektīva* (RSEZ, 2013)
Picture 2. *The spatial perspective of RSEZ* (RSEZ, 2013)

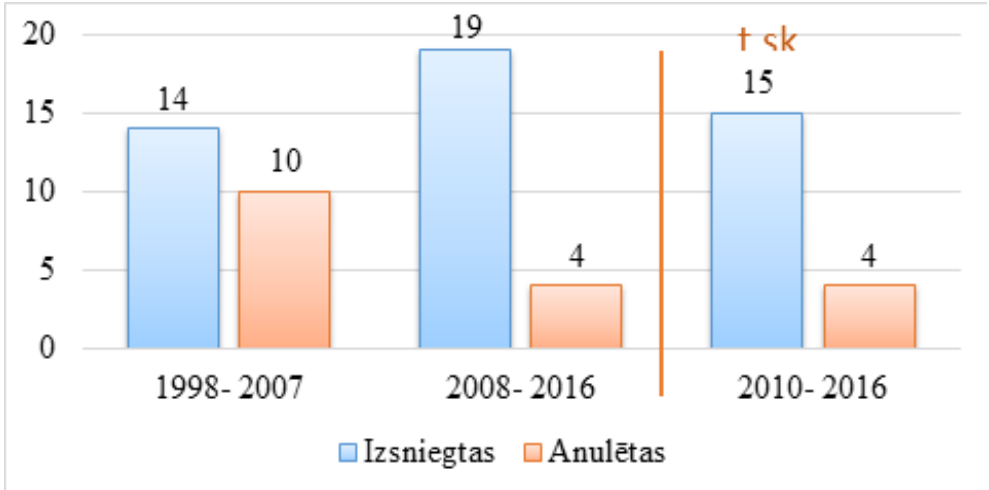
RSEZ darbības rādītāji 1998.–2016. gadā

RSEZ attīstībā var izšķirt divus posmus: 1) 1997.–2010. gads; 2) kopš 2010. gada līdz šim. To var redzēt, analizējot RSEZ Izpildaparāta izsniegto un anulēto atļauju skaitu komercsabiedrībām komercdarbības veikšanai RSEZ teritorijā un tiešo nodokļu atlaižu piemērošanai. Tā pirmajos 10 RSEZ darbības gados ir izsniegtas 14, bet anulētas 10 atļaujas, savukārt pēdējos 9 darbības gados izsniegtas 19, bet anulētas tikai 4 atļaujas (sk. 3. attēlu).

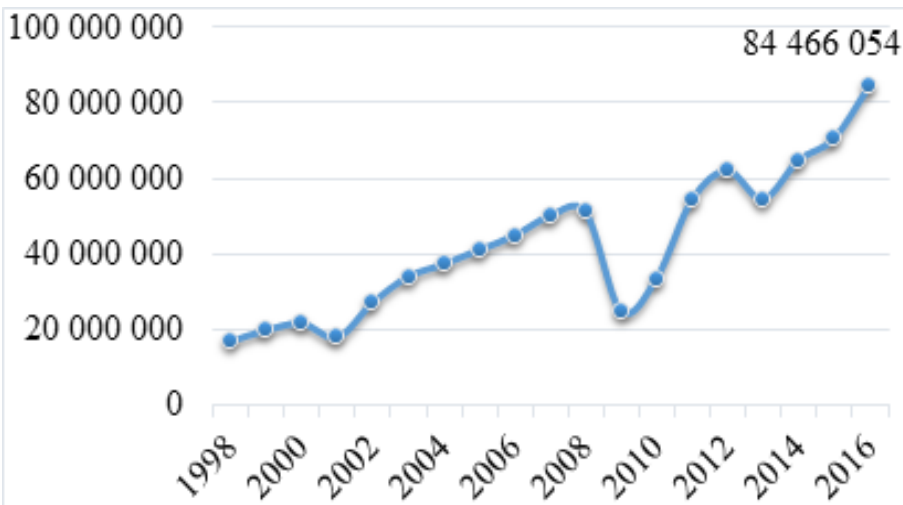
Atbilstoši Rēzeknes RSEZ komercdarbības izpētes un analīzes informācijas sistēmas datiem Rēzeknes SEZ komercsabiedrības 2016. gadā ir kāpinājušas savu apgrozījumu, kopumā palielinot to līdz 85 milj. eiro (sk. 4.attēlu), kas ir par 20,5% vairāk nekā 2015. gadā. Salīdzinot ar 2009. gadu, apgrozījums 2016. gadā pieauga par 53 milj. eiro jeb 3 reizes. Lielākais apgrozījums bijis uzņēmumos „VEREMS” RSEZ SIA¹ – 32 milj. eiro, „NewFuels” RSEZ SIA – 21 milj. eiro un SIA „LEAX Rēzekne” RSEZ – 14 milj. eiro. Savukārt salīdzinājumā ar 2015. gadu RSEZ

¹ Komercsabiedrību nosaukumi rakstā lietoti atbilstoši LR Uzņēmumu reģistra Komercreģistrā reģistrētajiem nosaukumiem, izmantojot šādus saīsinājumus: Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas (RSEZ), sabiedrība ar ierobežotu atbildību (SIA), akciju sabiedrība (AS).

SIA „Irbis Technology” palielināja apgrozījumu 2016. gadā 3 reizes, bet „Energy Resources CHP” RSEZ SIA – 2 reizes. Jau daudzus gadus RSEZ komercsabiedrības atbilstoši LURSOFT datiem ir starp labākajām Rēzeknes pilsētā un Rēzeknes novadā.

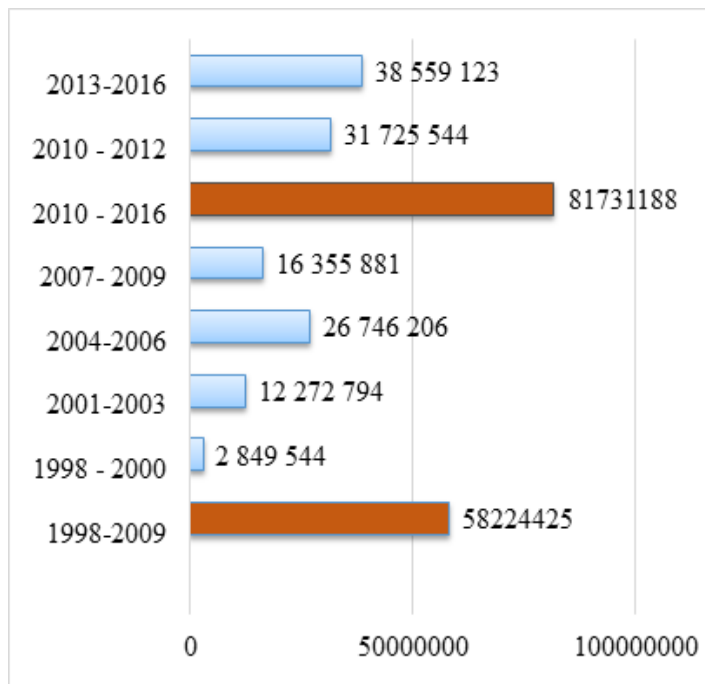

3. attēls. *RSEZ izsniegtās/ anulētās atļaujas tiešo nodokļu atlaižu piemērošanai*
Picture 3. *Issued/ annuled permits for direct tax rebates in RSEZ*

4. attēls. *RSEZ komercsabiedrību apgrozījums 1998.–2015. gadā (EUR)*
Picture 4. *Turnover of RSEZ enterprises from 1998 until 2015 (EUR)*

Kopējā uzkrāto ilgtermiņa ieguldījumu summa RSEZ komercsabiedrībās šobrīd ir gandrīz 140 milj. eiro, bet infrastruktūrā un tehnoloģijās RSEZ komercsabiedrības pēdējos septiņos gados kopumā ir investējušas 81,7 milj. eiro, t. sk., pēdējos trīs gados 38,6 milj. eiro (sk. 5. attēlu).

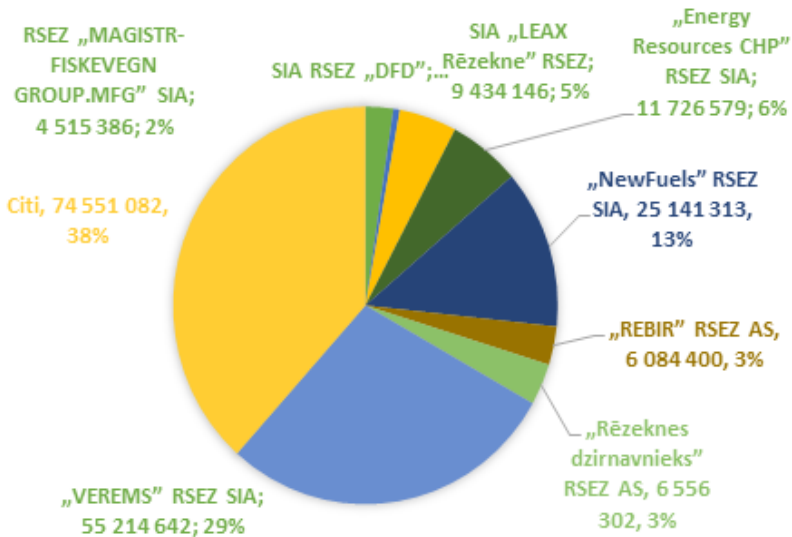

5. attēls. *RSEZ komercsabiedrību ilgtermiņa ieguldījumi infrastruktūrā un tehnoloģijās*

Picture 5. *Investments of RSEZ enterprises on the infrastructure and technologies*

Lielākie ilgtermiņa ieguldījumi šajā periodā ir veikti komercsabiedrībās „VEREMS” RSEZ SIA – 55,2 milj. eiro, t. i., 29% un „NewFuels” RSEZ SIA 25,1 milj. eiro jeb 13% no ilgtermiņa ieguldījumiem Rēzeknes SEZ (sk. 6. attēlu).

Savukārt lielākie ilgtermiņa ieguldījumi 2016. gadā 3,46 milj. eiro apmērā tika veikti granulu ražotnē „NewFuels” RSEZ SIA un 1,37 milj. eiro uzņēmumā „Rēzeknes Dzirnavnies” RSEZ AS graudu elevatora pakalpojumu uzlabošanai un graudu uzglabāšanas kapacitātes palielināšanai.

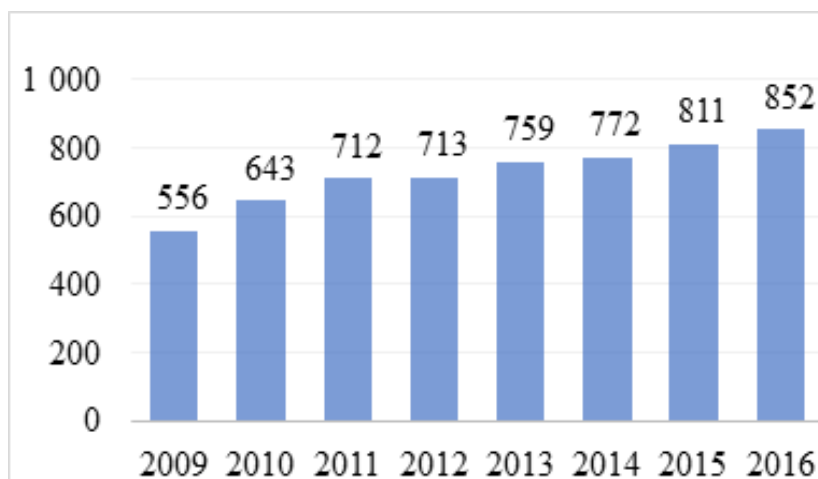

6. attēls. **RSEZ komercsabiedrībās ilgtermiņa ieguldījumu apjoms un īpatsvars (eiro, %)**

Picture 6: **Total amount and share of investment by RSEZ enterprises (EUR)**

Lai varētu analizēt RSEZ ietekmi uz apkārtējo teritoriju izaugsmi, tika izmantoti LR Centrālās statistikas pārvaldes dati par nefinanšu investīcijām republikas pilsētās pa darbības veidiem 2015. gadā (LR CSB, 2015, pēdējie pieejamie dati), izvēloties apstrādes rūpniecību, un salīdzināti ar RSEZ apstrādes rūpniecības komercsabiedrību datiem (RSEZ 2016). Tika konstatēts, ka Rēzeknes pilsētā apstrādes rūpniecībā 2015. gadā nefinanšu investīcijas veido 11 486 tūkst. eiro (Daugavpils – 12 889, Ventspils – 17 149, Liepāja – 19 296, Jelgava – 9332 tūkst. eiro). Savukārt RSEZ apstrādes rūpniecības komercsabiedrību, kas izvietotas Rēzeknes pilsētā, nefinanšu investīcijas 2015. gadā sastāda 10 898 tūkst. eiro jeb 95% no visām nefinanšu investīcijām Rēzeknes pilsētā apstrādes rūpniecībā.

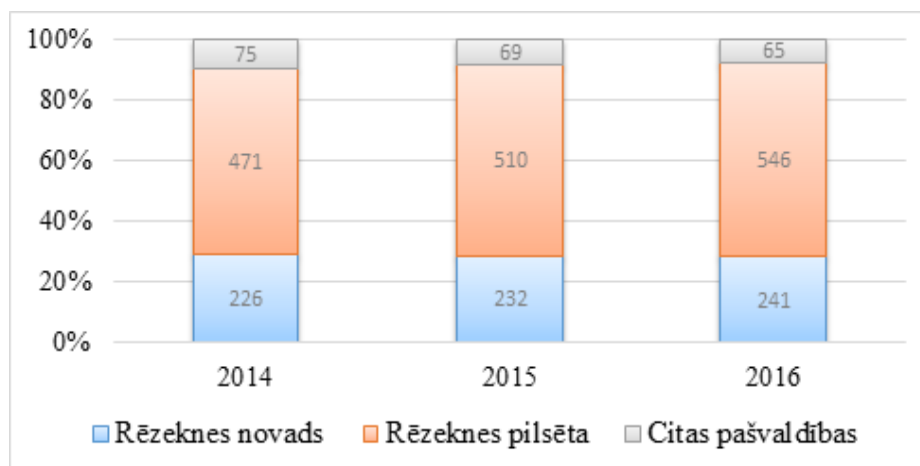
Pozitīvs RSEZ izaugsmes rādītājs ir arī augošais darbavietu skaits RSEZ komercsabiedrībās, kas kopš 2012. gada ir palielināties par 139 darbavietām un 2016. gadā sasniedza 852. Lielākie darba devēji RSEZ uzņēmumu vidū ir bijuši Rēzeknes novada uzņēmumi „VEREMS” RSEZ SIA (333 nodarbinātie) un SIA „LEAX Rēzekne” RSEZ (152 nodarbinātie), kā arī Rēzeknes pilsētas uzņēmumi RSEZ „MAGISTR-FISKEVEGN GROUP.MFG” SIA (85 nodarbinātie) un „NewFuels” RSEZ SIA (63 nodarbinātie). Vislielākais darba vietu skaita pieaugums 2016. gadā ir bijis SIA „LEAX Rēzekne” RSEZ – izveidotas 13 jaunas darbavietas (sk. 7. attēlu).

7. attēls. *Tiešo darba vietu skaits RSEZ komercsabiedrībās 2009.–2016. gadā*
 Picture 7. *Direct working places in RSEZ enterprises from 2009 until 2016*

Procentuālo ražotnē tieši nodarbināto darbinieku skaita pieaugums salīdzinājumā ar vidējo rādītāju iepriekšējo 12 mēnešu laikā, RSEZ komercsabiedrībās no 2010. gada līdz 2016. gadam ir bijis pozitīvs un 2016. gadā veido 4,2%.

RSEZ pārvalde apkopo informāciju par RSEZ komercsabiedrībās nodarbināto darbinieku deklarētajām dzīvesvietām.

8. attēls. *RSEZ komercsabiedrību nodarbināto sadalījums pa pašvaldībām 2014.–2016. gadā*

Picture 8: *Employees of RSEZ enterprises by municipalities from 2014 until 2016*

Tā, 2016. gadā RSEZ komercsabiedrībās strādāja 852 darbinieki, no tiem Rēzeknes novadā deklarēta dzīves vieta bija 241 darbiniekam (28%), Rēzeknes pilsētā – 546 darbiniekiem (64%) un citās pašvaldībās – 65 darbiniekiem (8%) (sk. 8. attēlu).

RSEZ attīstības perspektīvas

Izaugsmes perspektīvas un investīciju piesaisti gan Latvijā, gan Eiropā pēdējos gados apgrūtina politiskā nestabilitāte un Eirozonas lēnā ekonomiskā izaugsme. Tieši tāpēc gan privāto, gan publisko investīciju piesaiste ir nopietns izaicinājums RSEZ pārvaldei tuvākajā nākotnē.

Neapšaubāmi, sekmīgai investīciju piesaistei ļoti nozīmīgs faktors ir sakārtota un kvalitatīva uzņēmējdarbības infrastruktūra. Tieši tāpēc nozīmīgas ir pašvaldību ieceres saistībā ar Struktūrfondu finansētu projektu ieviešanu RSEZ teritorijā infrastruktūras sakārtošanai, kā arī proaktīva RSEZ darbība investīciju piesaistei.

Kā viena no 2014.–2020. gada plānošanas perioda darbības nozīmīgākajām programmām industriālo teritoriju sakārtošanai un uzņēmējdarbības veicināšanai ir jāmin darbības programma „Izaugsme un nodarbinātība”, kurā specifiskā atbalsta mērķa „Palielināt privāto investīciju apjomu reģionos, veicot ieguldījumus uzņēmējdarbības attīstībai atbilstoši pašvaldību attīstības programmās noteiktajai teritoriju ekonomiskajai specializācijai un balstoties uz vietējo uzņēmēju vajadzībām” kārtā „Ieguldījumi uzņēmējdarbībai nozīmīgā infrastruktūrā nacionālās nozīmes attīstības centru pašvaldībās” tiks īstenoti projekti RSEZ Rēzeknes pilsētā un Rēzeknes novadā (RPD 2017), t. sk.:

1. Projekts „Atbalsts komercdarbības attīstībai, atjaunojot industriālajām vajadzībām nepieciešamo publisko infrastruktūru” – I kārtā „Viļakas ielas atjaunošana” (projekta aktivitātes nodrošinās uzlabotu piekļuvi tiem komersantiem, kas ir reģistrēti un darbojas Viļakas ielā, kā arī Komunālās ielā posmā no Viļakas ielas līdz dzelzceļa pārbrauktuvei; indikatīvā summa – 1 517 121,18 eiro).

2. Projekts „Atbalsts komercdarbības attīstībai, atjaunojot industriālajām vajadzībām nepieciešamo publisko infrastruktūru” II kārtā „Komunāla ielas pārbūve” (aktivitātes mērķis ir sliktā tehniskā stāvoklī esošās Komunālās ielas rekonstrukcija posmā no Viļakas ielas līdz SIA „East West Transit” piederošās naftas bāzes teritorijai, t. sk., nodrošinot visu inženiertehnisko tīklu rekonstrukciju un/vai izbūvi minētajā posmā, indikatīvā summa – 1 951 009,52 eiro).

Savukārt minētās darbības programmas 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa „Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām” kārtā „Ieguldījumi degradēto teritoriju revitalizācijā nacionālās nozīmes attīstības centru pašvaldībās” tiks īstenotas šādas projektu idejas:

1. Projekts „Uzņēmējdarbību veicinošās infrastruktūras izveide rūpniecisko teritoriju atjaunošanai Rēzeknes pilsētas Ziemeļu rajona RSEZ teritorijā”: aktivitātē

„Ražošanas/ noliktavu ēkas būvniecība” ir paredzēta ēkas ap 4000 m² platībā izbūve ražošanas/ noliktavas funkciju veikšanai pašvaldībai piederošajā zemesgabalā Viļakas ielā 1, aktivitātē „Degradēto platību atjaunošana, izbūvējot pievadceļus un stāvlaukumus industriālajā teritorijā” ir paredzēta pievadceļu izbūve vairākos zemesgabalos kopējā indikatīvā summa abās aktivitātēs – 4 117 647,06 eiro.

2. Projekts „Degradēto teritoriju atjaunošana, izveidojot Biznesa centru, un ražošanai paredzēto publisko infrastruktūru”: aktivitāte „Bijušās katlu mājas Atbrīvošanas alejā 155a, Rēzeknē, atjaunošana un pārbūve, izveidojot Biznesa centru un ražošanai paredzēto publisko infrastruktūru”; aktivitāte „Degradēto platību atjaunošana, rekonstruējot Rūpnīcas ielas posmu un izbūvējot pievadceļus un stāvlaukumus industriālajā teritorijā”; indikatīvā summa abām aktivitātēm kopā – 15 171 212,18 eiro). Projekts „Industriālo teritoriju tīklojuma izveide uzņēmējdarbības veicināšanai Rēzeknes pilsētas, Rēzeknes un Viļānu novados”, t. sk. RSEZ teritorijā:

2.1. Rēzeknes pilsētas teritorijā aktivitātes: „Industriālo teritoriju pieejamības nodrošināšana, rekonstruējot Maskavas ielu Rēzeknes pilsētā; „Industriālo teritoriju pieejamības nodrošināšana, rekonstruējot Noliktavu ielu Rēzeknes pilsētā”; „Industriālo teritoriju pieejamības nodrošināšana, rekonstruējot Varoņu ielu posmā no Blaumaņa ielas līdz Noliktavu ielai Rēzeknē”; „Zemesgabalu Maskavas ielā 34 un Maskavas 34b, Varoņu 44 un Varoņu 46 Rēzeknē pielāgošana uzņēmējdarbības attīstībai”; „Pievadu infrastruktūras izveide industriālajai teritorijai Noliktavu ielā”; indikatīvā summa – 5 091 274,90 eiro.

2.2. Projekta aktivitātes Rēzeknes novada teritorijā aktivitātes: „Pašvaldības autoceļš Nr. 9607 „Rēzekne-Meļņova-Skudras” ceļa posma 0,700 km rekonstrukcija un asfalta seguma izbūve”; „Pašvaldības autoceļa „Lejas Ančupāni-Lejas Ančupāni” posma 0,440 km garumā rekonstrukcija un asfalta seguma izbūve”; indikatīvā summa – 529 706,94 eiro.

Apkopojot informāciju par plānotajiem projektiem RSEZ teritorijā Rēzeknes pilsētā un novadā, var konstatēt, ka publiskās infrastruktūras sakārtošanai industriālajās un degradētajās teritorijās uzņēmējdarbības veicināšanai tiek plānots ieguldīt ES, valsts un pašvaldību līdzekļus kopā 22 986 696,88 eiro apmērā. Tomēr minētais finansējums nav pietiekams, publiskās infrastruktūras sakārtošanai RSEZ teritorijā, tāpēc atbildīgajām nozaru ministrijām būtu jāizvērtē iespēja par papildu finansējuma novirzīšanu darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība” 5.6.2. specifiskā atbalsta mērķa „Teritoriju revitalizācija, reģenerējot degradētās teritorijas atbilstoši pašvaldību integrētajām attīstības programmām” 3. atlases kārtai.

Papildus pozitīvi ir vērtējams MK protokola lēmums atbildīgajām nozaru ministrijām izvērtēt iespēju grozīt likumu „Par nodokļu piemērošanu brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās”, paredzot Latgales reģiona speciālajās ekonomiskajās zonās iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus. Atbilstoši Valstu reģionālā atbalsta pamatnostādņēm 2014.–2020. gadam reģionālo atbalstu

var aprēķināt, pamatojoties ne tikai uz ieguldījumu apjomu, bet arī uz paredzamajām algu izmaksām, kas saistītas ar darba vietu radīšanu sākotnējo ieguldījumu rezultātā (EK 2014). Minētā atbalsta veida ieviešana pozitīvi ietekmētu Latgales reģiona straujāku izaugsmi, jo veicinātu atalgojuma pieaugumu nodarbinātajiem un līdz ar to mazāku iedzīvotāju aizplūšanu uz valstīm un reģioniem ar augstāku atalgojuma līmeni.

Secinājumi

Analizējot izmaiņas RSEZ darbību regulējošos normatīvajos aktos, var secināt, ka kopumā ne tikai RSEZ, bet arī pārējo Latvijas speciālo ekonomisko zonu un brīvostu darbībā ir notikušas izmaiņas. Vislielākās izmaiņas attiecībā uz piemērojamo atbalstu ir bijušas saistītas ar normatīvo aktu pielāgošanu atbilstoši Eiropas Komisijas valstu reģionālā atbalsta pamatnostādņu prasībām. Kopš 2004. gada būtiskas izmaiņas RSEZ darbību regulējošajos normatīvajos aktos ir veiktas vairākkārt, un kopumā tās konkurētspēja un pievilcība investīcijām ir samazinājusies. Neskatoties uz to, tieši pēdējie pieci gadi ir sekmīgākie kopš RSEZ izveides. Tomēr jāatzīmē, ka Latvijā nav pilnībā izmantotas visas iespējas un ir iespējams noteikt papildus nodokļu atvieglojumus speciālajām ekonomiskajām zonām un brīvostām, paredzot iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumus.

RSEZ darbības rādītāju analīze apliecina, ka RSEZ rezultāti un darbības rādītāji ir uzlabojušies pēc juridiskā statusa maiņas 2010. gadā. Papildus jāatzīmē, ka veiktās investīcijas un nodarbināto skaits RSEZ komercsabiedrībās, ir nozīmīgs ieguldījums Rēzeknes pilsētas un Rēzeknes novada attīstībā, ko apliecina gan RSEZ komercsabiedrību individuālie rezultāti, gan kopējie rādītāji.

Apkopojot informāciju par plānotajiem projektiem RSEZ teritorijā Rēzeknes pilsētā un novadā, var konstatēt, ka publiskās infrastruktūras sakārtošanai industriālajās un degradētajās teritorijās uzņēmējdarbības veicināšanai tiek plānots ieguldīt ES, valsts un pašvaldību līdzekļus kopā 22 986 696,88 eiro apmērā. Tomēr minētais finansējums nav pietiekams, publiskās infrastruktūras sakārtošanai RSEZ teritorijā, tāpēc atbildīgajām nozaru ministrijām būtu jāizvērtē iespēja par papildu Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansējuma novirzīšanu darbības programmas uzņēmējdarbību publiskās infrastruktūras sakārtošanai industriālajās un degradētajās teritorijās, paredzot papildus finansējumu Latgales reģiona pašvaldībām, t. sk. Rēzeknes pilsētai un Rēzeknes novadam.

LITERATŪRA

De Jong, Willemijn (2013) Establishing Free Zones for Regional Development. *Library Briefing*. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130481/LDM_BRI\(2013\)130481_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130481/LDM_BRI(2013)130481_REV1_EN.pdf), sk. 31.05.2017.
EK (2014). Reģionālā atbalsta pamatnostādnes 2014.–2020. gadam. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:5>

2013XC0723(03)&from=LV, sk. 31.05.2017.

fDi Intelligence (2015). fDi Global Free Zones of the Year 2015 – Winners. <http://www.fdiintelligence.com/Locations/fDi-Global-Free-Zones-of-the-Year-2015-Winners>, sk. 20.08.2017.

LR CSB (2017). Nefinanšu investīcijas republikas pilsētās pa darbības veidiem pēc pamatdarbības un pēc biroja vai pamatdarbības vietas (faktiskajās cenās, tūkst. euro). <http://data.csb.gov.lv>, sk.31.05.2017.

LR Finanšu ministrija (2015). Tiešo nodokļu atvieglojumi brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās. LR Finanšu ministrijas seminārs „Tiešo nodokļu atvieglojumi brīvostās un speciālajās ekonomiskajās zonās” materiāli, 08.01.2015., Rīga.

MK (1996). Latvijas reģionālās attīstības politikas koncepcija. <https://www.vestnesis.lv/ta/id/41416>, sk. 31.05.2017.

RSEZ (2013). Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas attīstības plāns 2014.–2020. gadam (projekts). Nepublicēts Rēzeknes SEZ pārvaldes materiāls.

Rankevica, Viktorija (2006). Free economic zones in Latvia and their regional impact.

Resume of the PhD Paper. Jelgava: Latvia University of Agriculture.

RPD (2017). Rēzeknes pilsētas attīstības programma 2014.–2020. gadam. 3. sējums. Investīciju plāns. http://www.rezekne.lv/uploads/media/AP_3_sejums_INVESTICIJU_PLANS_aktualizets_04.2017.pdf, sk. 31.05.2017.

RSEZ (2016). RSEZ komercdarbības izpētes un analīzes informācijas sistēmas datu bāze. Nepublicēts RSEZ pārvaldes materiāls, lieta Nr. 11.3.

RSEZ (2017). Pašvaldību kopīgās iestādes „Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvalde” publiskais pārskats par 2016. gadu. http://www.rsez.lv/images/dokumenti/Publiskais_parskats/Rezeknes_SEZ_parvaldes_publicais_parskats_2017.pdf, sk. 20.08.2017.